מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א לחינוך יסודי
המחלקה לחינוך לחיים בחברה

ממחלוקת לשיח – איך מגשרים?

צוות כתיבה

אורית צאירי, ממונה על החינוך החברתי ערכי, אגף א' לחינוך יסודי

איריית בראל, מדריכה ארצית לחינוך חברתי ערכי, אגף א' לחינוך יסודי

מבוסס על "בעת מחלוקת" - תכנית חינוכית לבתי ספר יסודיים / מרכז רבין

תקציר

פעילות זו בוחנת דרכים שונות לגישור ולפשרה במצבים של סכסוך או של עימות. דרך משחק דרמה ודרך עיסוק בעולמם של בעלי חיים, התלמידים יבחנו אפשרויות שונות לפתרון קונפליקטים בהבנת מצוקותיו של הזולת ותחושותיו.

מטרות: א. לבחון דרכים לגישור במצבי סכסוך ועימות.

ב. לעורר אמפתיה ביחס לתחושות ולמצוקות של הזולת.

ג. לפתח חשיבה ביקורתית ויכולת לבחון מצב וסיטואציה מכמה היבטים.

עזרים: כרטיסיות אירועים, בריסטול של שאלות מנחות, בובות של חיות.

למנחה: פעילות זו מבוססת על למידה באמצעות דרמה.

מהלך הפעילות במליאה

שלב א'

המנחה יברר עם התלמידים את המושג **"מחלוקת": אי-הסכמה בנושא מסוים.** המנחה יסביר כי בפעילות שנקיים ננסה להבין כיצד נוצרת מחלוקת וכיצד מתמודדים אתה.

שלב ב'

המנחה ירשום על הלוח שמות בעלי חיים (שיופיעו לאחר מכן במשחקי התפקידים) ויבקש מכל תלמיד לבחור בבעל חיים אחד (לחילופין, אפשר לחלק לתלמידים כרטיסיות שבהן שמות בעלי החיים).

מומלץ להיעזר בבובות של חיות.

המנחה יתלה על הלוח בריסטול גדול שעליו שאלות:

איך קוראים לבעל החיים? איך הוא נראה?

איפה הוא אוהב לחיות? מה הוא מרגיש?

מה הוא אוכל? מה הוא אוהב לעשות?

מהן תכונותיו המיוחדות?

לו היה יכול לדבר, מה היה מבקש מבעלי החיים שסביבו?

בעזרת השאלות, התלמידים יבנו את דמות בעל החיים שהם מייצגים. אפשר להזמין את התלמידים להסתובב בכיתה, לנוע כמו בעל החיים שבחרו ולהציג את עצמם זה בפני זה.

שלב ג'

המנחה יזמין את התלמידים לתאר את בעלי החיים שפגשו ולספר את שהם יודעים עליהם. לאחר מכן, המנחה יסביר כי בעלי החיים צריכים לחיות יחד וישאל: האם לדעתכם צפויים קשיים מכך שעליהם לחיות יחד? פרטו.

בקבוצות

משחק תפקידים

הכיתה תחולק לצוותים. כל צוות יכלול שלושה ילדים (מספר ושני בעלי חיים) וימחיז אירוע מחלוקת המופיע בכרטיסייה.

במליאה

לאחר שכל קבוצה תציג את האירוע, יתר התלמידים יביעו את דעתם ויציעו הצעות לפתרון.

אירוע א'

הסנאי והנקר חיים על אותו עץ. הסנאי אוהב לישון שנת צהריים, והנקר מנקר כל היום. יום אחד, הסנאי קם באמצע שינה ערבה וצעק על הנקר להפסיק עם הרעש הזה כי הוא מפריע לו לישון.

מה עושים?

לדיון: אילו הצעות הייתם מציעים כדי לפתור את הבעיה של הסנאי והנקר?

פתרונות אפשריים

1. **ויתור הדדי: חלוקת השבוע לימים שבהם הנקר עושה הפסקות צהריים ולימים שבהם הסנאי מוותר על המנוחה.**
2. **הפרדה: שינוי מקום המגורים (כל חודש אחד מהם עובר למקום אחר, לדוגמה).**
3. **קביעת הפסקות צהריים למנוחה כל יום בשעות 13:00–15:00.**

אירוע ב'

הארנבת והצב אחראים על ניקוי היער. הארנבת כה זריזה, והצב פוסע לאט-לאט. באיזשהו רגע, הארנבת תופסת את ראשה וצווחת "די! נמאס לי! אולי תמהר קצת. בגללך הכול לוקח לנו הרבה זמן". הצב נעלב והכניס ראשו לביתו שעל הגב.

לדיון

- מה עושים? איך הצב והארנבת יבצעו את המשימה כשהקצב שלהם שונה כל כך?
- אפשר לשנות את זווית הצגת הבעיה: הצב מתלונן על כך שהארנבת ממהרת מדי והוא אינו יכול להשיגה.

פתרונות אפשריים

1. **חלוקת תפקידים: הגדרת תפקידים מראש (למשל, הצב ממונה על השיחים והארנבת על המחילות), כך שכל אחד יבצע את תפקידו בקצב שלו ולא יעכב את האחר.**
2. **הפרדה: בקשה לשנות את הרכב הצוות לשני בעלי חיים מתאימים יותר. הפתרון הזה יכול להראות לילדים שלא צריך ללכת תמיד "ראש בראש" ומניעת הבעיה גם היא פתרון.**

אירוע ג'

חלק מבעלי החיים החליטו שהם רוצים לבנות ברכה. לשם כך, עליהם לכרות כמה עצים. הנחש והסנאי התקוממו: "מה פתאום? זה הבית שלנו." הקרפדה והדולפין השיבו: "סליחה, אבל אנחנו חייבים מים, בעיקר בימי הקיץ החמים." מה עושים?

לדיון

- מה המחלוקת בין החיות?
- האם יש אפשרות לפשרה?

פתרונות אפשריים

1. **ויתור הדדי: הקרפדה והדולפין יקימו ברכה קטנה יותר ממה שרצו, והנחש והסנאי יוותרו על חלק מן העצים.**
2. **מזעור הנזק: ניסיון לחפש מקום מרוחק יותר להקים בו את הברכה כך שהפגיעה בעצים תהיה מצומצמת ככל האפשר.**

אירוע ד'

בעלי החיים רוצים לערוך תחרות ספורט ביער: כל בעל חיים רוצה להתחרות במה שהוא טוב (לדוגמה: החזיר: תחרות בוץ, הנחש: תחרות זחילה, הארנב: תחרות ריצה). בעלי החיים צריכים לבחור בתחום ספורט אחד בלבד. כיצד אפשר לפתור את הבעיה?

לדיון

- מה הם נימוקיו של כל בעל חיים לבחירתו?
- כיצד יבחרו בתחום ספורט אחד?

פתרונות אפשריים

1. **החלטת הרוב: הצבעה על תחום שיהיה מקובל על רוב בעלי החיים, בהסכמה לקבוע תחרות נוספת בענף אחר בעוד תקופת זמן.**
2. **שילוב: יצירת מסלולים מקבילים לזחילה, לריצה, לקפיצה, לשחייה וכו' כך שבעלי החיים יתחרו במקביל, אבל כל אחד בתחום שלו.**

לאחר דיון בכל אחת מן האפשרויות, המנחה ישאל את בעלי החיים:

- מה הביא אתכם להסכמה או לאי-הסכמה?
- האם אפשר לחיות יחד גם במצב של אי-הסכמה? כיצד?

<u>במליאה</u>

- אילו מחלוקות יש בחיי היומיום שלכם?
- היזכרו במחלוקת שחוויתם בעבר:
  - מה הייתה המחלוקת? מי היו השותפים לה?
  - כיצד הרגשתם? מה חשבתם?
  - כיצד פעלתם? האם אתם חושבים שפעלתם נכון? הסבירו.
  - לאיזה פתרון הגעתם באותה מחלוקת? האם הייתם מרוצים מהפתרון? פרטו. האם הצד האחר היה מרוצה מהפתרון? פרטו.
  - מה אפשר לכם להגיע לפתרון או מה מנע הגעה לפתרון?
  - איזו עצה יש לכם לאחרים הנמצאים במחלוקת?

לסיכום

אילו מסקנות לחיי היומיום שלנו עולות מן הדיון?

מבוסס על:
http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut_Pedagogit/Rabin/RabinZhkaron/RabinMachloket/

יום הזיכרון העשרים ליצחק רבין

לפני עשרים שנים, היה יצחק רבין ראש ממשלת ישראל. הוא האמין כי אפשר להגיע לשלום עם שכננו הערבים. הוא חלם כי יבוא יום ולא תהיינה מלחמות. הוא האמין בשיח, במשא ומתן וגם בוויתורים. יצחק רבין ניסה לקדם את תהליך השלום. חלק מהציבור לא הסכים עם הדרך שלו להביא שלום. לפני עשרים שנה, רבין נרצח על-ידי אדם שלא הסכים עם הדרך של יצחק רבין.
העם היה נרעש: "איך ייתכן שאדם יקום ויפגע בזולתו משום שאינו מסכים עם דעותיו?"
בחברת מבוגרים וגם בחברת ילדים יש דעות שונות ומגוונות, יש אי-הסכמות וויכוחים. **מותר** שלכל אחד תהיה דעה משלו, אסור לכפות דעה על אחר בכוח.

הכרזה המצורפת מציגה דרך להתמודד עם חוסר הסכמה. הביטו בה בתשומת לב, בכל הפרטים שבה, תארו מה אתם רואים וחשבו על דרכים לגישור על פערים ועל חוסר הסכמה בין אדם לרעהו ובין ילד לרעהו. כתבו וציירו רעיונות שעולים בכם בעקבות הכרזה.

משרד החינוך

יום הזיכרון העשרים ליצחק רבין

לפני עשרים שנים, נפל דבר במדינת ישראל: ראש הממשלה יצחק רבין נרצח בשל דעותיו.
בימים שלאחר הרצח, שרר הלם כבד בארץ. החברה הישראלית חוותה טלטלה קשה. לרגע אף היה נדמה שהרצח חיבר בין הקצוות; אנשי ימין ואנשי שמאל, ערבים ודרוזים,
דתיים וחילוניים, צעירים ומבוגרים... רבים טענו שמאז הרצח ישראל אינה אותה
מדינה. היו שחשבו שהרצח הבהיר לחברה הישראלית את הסכנות שבהסתה
ובאלימות.

האירועים שחוותה החברה הישראלית לאחרונה מלמדים אותנו שכנראה הזעזוע מהרצח לא שינה מספיק. בעת הזו גוברים קולות צורמים של אנשי קיצון בחברה הישראלית, קולות קשים, אלימים, מדאיגים ומחשיכים, הפוגעים בזכויות אדם ואשר מסכנים את המרקם העדין המשותף של חיינו ואת הדמוקרטיה הישראלית ומחבלים בשאיפתה של מדינת ישראל להיות מדינה שוויונית, מפותחת ורב-תרבותית.

דווקא מציאות זו מדגישה את חשיבות ציון יום הזיכרון ליצחק רבין כיום שבו מציינים את הלגיטימיות שבמחלוקת, החיוב שבה והדרך ליישבה בסובלנות ובדרכי שלום דמוקרטיות. לכולנו יש מחויבות ואחריות לשאיפה לקיים חיים משותפים של הדומה והשונה. לשם כך, עלינו להגדיר שוב את גבולות השיח, לעודד שיח והידברות, חופש הבעת דעה וביקורתיות, ועם זאת להדגיש את הכרחיות ההקשבה ואת מגבלת הפגיעה באחר, כדבריו האחרונים של יצחק רבין ז"ל:

תמיד האמנתי כי מרבית העם רוצה בשלום, מוכן ליטול סיכון לשלום... אלימות היא כרסום יסוד הדמוקרטיה הישראלית. יש לגנות אותה, להוקיע אותה, לבודד אותה. זו לא דרכה של מדינת ישראל. בדמוקרטיה יכולות להיות מחלוקות, אך ההכרעה תהיה בבחירות דמוקרטיות.

(מתוך נאומו האחרון של יצחק רבין ז"ל בעצרת שבסיומה נרצח)

צוות כתיבה

דנה פרידמן, מפמ"ר מדעי החברה ומנהלת המטה לחינוך אזרחי וחיים משותפים

סמדר דורות, רפרנטית המטה לחינוך אזרחי מחוז מרכז

דקלה חיימוביץ, מדריכת המטה לחינוך אזרחי מחוז מרכז

יחידה 1 – פעילות בהתייחסות לכרזה לכיתות א'-ג'

מטרות היחידה

התלמידים ישמעו על קורות חייו של רבין ועל פועלו.
התלמידים יכירו את הרקע ההיסטורי לרצח יצחק רבין.
התלמידים יתבוננו בכרזה שבאמצעותה יעסקו בערכים הקשורים ליום הזיכרון ליצחק רבין.
התלמידים יקיימו דיון ערכי על בסיס הכרזה.
התלמידים ישוחחו על דרכים דמוקרטיות לפתרון מחלוקות וסכסוכים.
התלמידים יכירו בחשיבות הסובלנות לקיומה של שונות בחברה.

משך זמן היחידה:

מומלץ לקיים את הפעילויות ב-4-5 יחידות הוראה. אפשר לקיים את הפעילויות במלואן או בחלקן.

למורה
באתר "על הגובה" יש מידע על יצחק רבין ז"ל ועל הימים שלאחר הרצח. מומלץ להפנות את התלמידים לאתר זה לפני הפעילות: http://kids.gov.il/national/rabin

לפני עשרים שנים, היה יצחק רבין ראש ממשלת ישראל. הוא האמין כי אפשר להגיע לשלום ביניו ובין שכנינו הערבים. הוא חלם כי יבוא יום שלא תהיינה מלחמות. הוא האמין שחשוב לקיים שיח ומשא ומתן וגם להיות מוכנים לוויתורים. יצחק רבין פעל לקידום תהליך השלום. חלק מהציבור לא הסכים עם הדרך שלו להביא שלום. לפני עשרים שנה, נרצח רבין על-ידי אדם שלא הסכים עם הדרך של יצחק רבין.
העם היה נרעש - "איך ייתכן שאדם יקום ויפגע בזולתו משום שאינו מסכים עם דעותיו?"
בחברת מבוגרים, וגם בחברת ילדים, יש דעות שונות ומגוונות, יש אי-הסכמות וויכוחים. מותר שלכל אחד תהיה דעה משלו, אסור לכפות דעה על האחר בכוח.

הכרזה שלפניכם מציגה דרך להתמודד עם חוסר הסכמה. כרזה זו עוצבה לציון יום הזיכרון העשרים ליצחק רבין ז"ל.

כרָזָה, או פוֹסְטֶר, היא דימוי חזותי המיועד להצגתו לראווה, המודפס על נייר גדול והנתלה על קיר או על משטח בדומה לזה. זהו כלי שכיח עבור פרסומאים, תעמולנים, מפגינים וקבוצות אחרות המנסות להעביר מסר כלשהו, אך גם אמצעי לביטוי אמנותי.

המורה יבקש מהתלמידים לציין אסוציאציות, תחושות ורגשות שהכרזה מעלה בהם.

1. **מה רואים בכרזה? אילו אלמנטים מופיעים בה? (לרשום את כל שהתלמידים אומרים על הלוח.)**
2. **איזה סיפור מספרת הכרזה באמצעות אלמנטים אלו?**
3. **אילו מחשבות או רגשות הכרזה מעוררת בכם?**
4. **מה הקשר בין כותרת הכרזה למתואר בה?**

כרזה זו נועדה לציין את יום הזיכרון השנתי ליצחק רבין.

1. **מה הקשר בין המתואר בכרזה למה שלמדתם על מורשת רבין?**
2. **מה הכרזה מרמזת לנו על הדרך שבה עלינו לזכור את יצחק רבין?**

משלכם

1. **הציעו כותרת חלופית לכרזה.**
2. **הציעו ציור אחר לכותרת: "לבחור בגשר, ליצור את הקשר".**

אוזו ומוזו מכפר קקרוזו / אפרים סידון

למורה, נקודות למחשבה

הסיפור "אוזו ומוזו מכפר קקרוזו" הוא סיפור הנושא מסר חברתי חשוב, מסר אקטואלי שמתאים גם לזמננו. האחים הם בבואה של החברה הישראלית וגם של החברה האנושית כולה, שכן בכל חברה יש חילוקי דעות.

גם אנשים קרובים מאוד אשר אוהבים מאוד זה את זה עלולים להגיע למצבים אבסורדים של שנאה תהומית הנמשכת לאורך דורות. זאת בגלל חוסר סבלנות, חוסר הקשבה וחוסר נכונות לקבל את מי שחושב אחרת. תגובות אלו לאחר מולידות עד מהרה מסקנות שגורמות לפירוד ולנתק.

סיפור זה כתוב בהומור שנון ובחריזה המקלה את קליטת המסרים בקרב ילדים בגיל הרך, אם כי המסרים פונים גם לקהל המבוגרים. קשה להתעלם מהציניות העולה מהטקסט ומהביקורת, המותאמת לכל גיל, ביחס לבעייתיות שנוצרת בין האחים. מהנה ביותר.

מומלץ להביא את הספר לכיתה.

תקציר הסיפור

בכפר קקרוזו, רחוק רחוק מעבר להר, ליד הנהר, במקום פסטורלי, ירוק ופורח, גרו מזמן מזמן שני אחים. שם האח הבכור אוזו, ובהתאמה לשמו - נקבע ששם האח הצעיר יהיה מוזו.

שלא כמו אחים מקראיים ידועים, כמו קין והבל, יעקב ועשו המתוארים כשונים במובהק זה מזה, אוזו ומוזו דומים וקרובים האחד לאחר. בסיפור הזה שני האחים אוהבים זה את זה ויש בניהם סימביוזה מוחלטת.

אוזו ומוזו מעולם לא ידעו ריב ורוגז. אם האחד חלם חלום מפחיד, האחר התעורר מזיע כולו. אם האחד קיבל זריקה במקום שבו נהוג לשבת, אז לאח השני קצת קשה לשבת.

האחים חיו כשתי יונים עד שפרץ ביניהם ויכוח סוער שמתואר כקשה, רציני ומתלהם. על מה התווכחו האחים? על הדרך הרצויה לשלב רגליים: איזו רגל צריכה להיות מתחת ואיזו מעל?

חמתם התעוררה לנוכח ההתעקשות של כל אחד מהם לאחוז בעמדתו ומתפתחת לכדי קללות, צעקות והשמצות הדדיות. עד מהרה הונפו אגרופים וכיסאות, וכבר אחד צלע ולשני חסרו שתי שיניים.

למרות ההסלמה והאלימות הרבה, ואולי בגללן, האחים לא ויתרו על עמדתם, ולבסוף הפנו את גבם זה לזה בברוגז לעולמים.

ואכן, הברוגז מחזיק מעמד הרבה שנים ומתמשך לאורך דורות של בנים ונכדים עד שצאצאים משני הצדדים מתאהבים ומגשרים על האיבה.

שאלות לדיון כיתתי

1. **כיצד מתוארת מערכת היחסים בין שני האחים בתחילת הסיפור?**
2. **מדוע פרץ הריב בין שני האחים?**
3. **האם לדעתכם יש צד צודק? הסבירו.**
4. **מי לדעתכם היה צריך לוותר למי, האח הצעיר לאח הבוגר או האח הבוגר לאח הצעיר?**
5. **הציעו דרך לפתור את הבעיה.**
6. **קרה לכם פעם מקרה דומה? מה עשיתם באותו מקרה?**
7. **הביעו דעתכם: האם ויכוח הוא דבר חיובי או שלילי? הסבירו. (המסר צריך להיות שוויכוח זה דבר מצוין - כשהוא מתנהל נכון.)**
8. **האם אפשר להתווכח בלי לריב ולהכות? כיצד?**

לסיכום

הכרנו היום סיפור על מחלוקת בין שני אחים.

מהו לדעתכם הקשר בין הסיפור "אוזו ומוזו מכפר קקרוזו" ליום הזיכרון ליצחק רבין?

מהו המשותף בין הסיפור והכרזה ליום הזיכרון ליצחק רבין?

אגדת גשר / שלמה אבס

תקציר הסיפור

כאשר מתן ונח, שני חברים מילדות, רבו, היה צורך בנגר מיוחד כדי לעזור להם למצוא את הדרך להשלים ולחזור להיות חברים. "אגדת גשר" הוא סיפור נפלא, חם ונוגע ללב, שסופו מפתיע. זהו סיפור מרתק, ששזורה בו חכמה עתיקת יומין שגורסת שכדי לחיות טוב יותר - כדאי לבנות גשרים במקום חומות. זהו סיפור על חברות, על מריבה ועל פיוס.

פעילות במהלך ההקשבה לסיפור

המנחה יספר את הסיפור בליווי תמונות עד לחלק של המריבה בין מתן לנוח. המנחה ישוחח עם התלמידים לפי שאלות אלו:

1. **קרה לכם פעם שרבתם ולא רציתם לדבר עם מי שרבתם אתו?**
2. **מה לדעתכם יקרה עכשיו בסיפור?**

המורה ימשיך בהקראת הסיפור. לאחר מכן יתקיים דיון במשמעות הסיפור:

1. **מתן ונוח היו חברים טובים עד שרבו. ברגע שרבו, הם לא רצו לדבר זה עם זה ואף רצו להקים גדר ביניהם. איך נפתרה הבעיה של נוח ומתן? מה ההבדל בין גשר לגדר? מה ההבדל במילה? מה ההבדל בתפקיד? גדר מפרידה וגשר מחבר. אליהו רצה לחבר שוב בין מתן לנוח כדי שיהיו שוב חברים.**
2. **למה הכוונה בסוף הסיפור כשאליהו הולך לבנות גשרים נוספים?**

לסיכום

הכרנו היום את הסיפור "אגדת גשר".
מהו לדעתכם הקשר בין הסיפור "אגדת גשר" לכרזה ליום הזיכרון ליצחק רבין?
מהו המשותף בין הסיפור והכרזה ליום הזיכרון ליצחק רבין?
מה בסיפור אינו תואם את הכרזה ואת יום הזיכרון?

יחידה 2 – מערך שיעור לכיתות ד'-ו'

מטרות היחידה
התלמידים ישמעו על קורות חייו של רבין ועל פועלו.
התלמידים יכירו את הרקע ההיסטורי לרצח יצחק רבין.
התלמידים יתבוננו בכרזה שבאמצעותה יעסקו בערכים הקשורים ליום הזיכרון ליצחק רבין.
התלמידים יקיימו דיון ערכי בעקבות הכרזה.
התלמידים ישוחחו על דרכים דמוקרטיות לפתרון מחלוקות וסכסוכים.
התלמידים יכירו את חשיבות הסובלנות לקיומה של שונות בחברה.

משך זמן היחידה: מומלץ לעסוק ביחידה זו ב-3-4 יחידות הוראה. אפשר לקיים את הפעילויות במלואן או בחלקן.

למורה: באתר "על הגובה" יש מידע על יצחק רבין ז"ל ועל הימים שלאחר הרצח.
מומלץ להפנות את התלמידים לאתר לפני הפעילות. כתובת האתר:
http://kids.gov.il/national/rabin/

לפניכם כרזה אשר עוצבה ליום הזיכרון העשרים ליצחק רבין ז"ל.

התבוננו בכרזה זו

מהי כרזה

כְּרָזָה, או פוֹסְטֶר, היא דימוי חזותי המיועד להצגתו לראווה, המודפס על נייר גדול התלוי על קיר או על משטח בדומה לזה. זהו כלי שכיח עבור פרסומאים, תעמולנים, מפגינים וקבוצות אחרות המנסות להעביר מסר כלשהו, וגם אמצעי לביטוי אמנותי.

מה רואים בכרזה? אילו אלמנטים מופיעים בה? (לרשום את כל שהתלמידים אומרים על הלוח.)

1. **איזה סיפור הכרזה מספרת באמצעות אלמנטים אלו?**
2. **אילו מחשבות או רגשות הכרזה מעוררת בכם?**
3. **מה הקשר בין כותרת הכרזה למתואר בה?**

כרזה זו נועדה לציין את יום הזיכרון השנתי ליצחק רבין.

- מה הקשר בין המתואר בכרזה לבין מה שלמדתם על מורשת רבין?
  מה הכרזה מרמזת לנו על הדרך שבה עלינו לזכור את יצחק רבין?

משלכם

עבדו לבד או בקבוצה:
הציעו כרזה משלכם ליום הזיכרון העשרים ליצחק רבין: חשבו על מסר שהייתם רוצים להעביר, חשבו על אלמנטים, סמלים, צבעים להעברת מסר זה.

ציירו את הכרזה שלכם. הציגו את הכרזה ואת המסר שלה בפני חבריכם לכיתה.

למורה:
אפשר להכין תערוכת כרזות של התלמידים. אפשר להוסיף ציטטות מתאימות העוסקות בסובלנות.

זכותי לחשוב אחרת

מטרה:
לעמוד על חשיבותה של חשיבה אחרת מחשיבת הכלל כמובילה שינוי.
עזרים:
כרטיסיות עבודה בקבוצה וסיפורי דמויות.
בפעילות זו, התלמידים יתוודעו לסיפוריהם של אישים מן ההיסטוריה שנאבקו על אמונתם ועל האמת הפנימית שלהם, פעלו בניגוד לעמדת הרוב והגיעו להישגים חשובים - איש איש בתחומו. הצענו דוגמות אחדות לאישים שקידמו את הפרט ואת החברה בתחומים שונים: מדע, שפה (תחייה תרבותית ולאומית), שוויון בחברה בין נשים לגברים, יצירת מפנה פוליטי וכינון יחסים חדשים במזרח התיכון.

בהזדמנות זו, חשוב לציין בפני התלמידים את התנגדות החברה לדעותיהם של אישים אלו ולהדגיש את אומץ לבם בהליכתם לפי החזון האישי שלהם, למרות התנגדות הסביבה.

מהלך הפעילות במליאה

המורה ירשום על הלוח את המשפט: "זכותי לחשוב אחרת כי..." ויבקש מן התלמידים להגיב:
האם אתם מסכימים עם משפט זה? אם כן, באילו מקרים? אם לא, מדוע?
התלמידים ישלימו את המשפט, והמנחה יוסיף על הלוח את הנימוקים שיציינו.
אפשר להוסיף שאלות כגון אלה:

1. **כיצד אנו מרגישים כלפי דעה אחרת משלנו?**
2. **באילו מקרים איננו מתקשים לקבל דעה שונה משלנו?**
3. **באילו מקרים אנו מתקשים לקבל דעה אחרת? אפשר לשתף בסיפורים אישיים.**
4. **מדוע חשוב להקשיב לדעות שונות?**

המורה יבקש מן התלמידים לספר על אנשים שחשבו אחרת מהכלל ושהעזו לשנות (בנימין-זאב הרצל, מרטין-לותר קינג, אייבי נתן, קולומבוס ועוד) ויכתוב על הלוח את השמות שהועלו.

בקבוצות

כל קבוצה תעסוק בסיפורה של אחת הדמויות ותקיים דיון לפי כרטיס הפעילות.
לפניכם כרטיסיות מספר (בהמשך) שבהן סיפוריהם של אנשים שחשבו אחרת מחשיבת הכלל. ענו על השאלות ביחס לכל דמות:

1. **מי הדמות בקטע שלפניכם?**
2. **מה היו אמונותיה ודעותיה?**
3. **מה מאפיין את הדמות?**
4. **כיצד התייחסה אליה החברה?**
5. **מדוע התייחסה אליה החברה כך?**
6. **האם הדמות הצליחה במאבקה (והשיגה את המטרה שלשמה נאבקה)?**
7. **כיצד אנו מתייחסים למעשה הדמות היום?**
8. **האם למאבקה השפעה על חיינו?**

כרטיסיות דמויות לדוגמה

גלילאו גליליי (איטליה, 1564-1642)
מתמטיקאי, אסטרונום ופיזיקאי. בשנת 1061 , בנה גלילאו את הטלסקופ הראשון, שסייע מדעית בהוכחת ההנחה של קופרניקוס, שהשמש עומדת בלי לנוע במרכז היקום ואילו כוכבי הלכת נעים סביבה. בעקבות ההוכחה של גלילאו, פרץ עימות בינו לבין ראשי הכנסייה הם סברו שכדור הארץ עומד והשמש סובבת סביבו ודרשו ממנו - לחזור בו מתורתו. העימות עם הכנסייה הציב את גלילאו כסמל המחשבה החופשית, וכשהוצא להורג טבע את הביטוי: "ואף על פי כן, נוע תנוע".

(על פי: אלי בר נביא ואביעד קליינברג, 1997 , **בימי הסהר והצלב**, ספרי תל אביב)

אליעזר בן יהודה- מחייה השפה העברית
נולד בליטא בשנת 1858 בשם אליעזר פרלמן. בשנת 1881 , עלה עם אשתו לארץ ישראל, ובנו הבכור, איתמר, היה למעשה הילד הראשון בעולם המודרני ששפת אמו הייתה עברית. בן יהודה נלחם בעקשנות להחיות את העברית, משום שהאמין שהשפה - היא תנאי הכרחי וחיוני לתחייה לאומית ותרבותית של עם. הוא פרסם מאמרים וספרים בשפה העברית, חיבר מילון והמציא מילים רבות)בהן כרובית, גלידה, עיתון(. רבים התנגדו לדרכו: החרדים שראו בעברית שפת קודש בלבד, אנשי המושבות הראשונות - שלימדו את ילדיהם ביידיש ועוד. אך בן יהודה דרש שהעברית תהיה שפת הלימוד בבתי - הספר. בשנת 1887 , הוקם בראשון לציון בית הספר הראשון שבו נלמדו כל המקצועות -בעברית.

אמלין פנקהרסט (בריטניה 1858-1928)
פנקרהסט ובנותיה הובילו את המאבק למען זכות הבחירה לנשים בבריטניה, ובשנת 1903 הקימו את "האיגוד החברתי הפוליטי של הנשים". חברות האיגוד נשות המעמד -הבינוני והגבוה נהגו כפי שהיה צפוי באותם ימים מנשים באנגליה: כדי למשוך את - תשומת הלב של החברה, הן כבלו עצמן לפנסי רחוב, ניפצו חלונות של בתי כול בו והעלו - באש קרונות רכבת. כאשר נכלאו בגלל מעשיהן, פתחו בשביתת רעב. בשנת 1918 קיבלו הנשים בבריטניה זכות בחירה, ושנה לאחר מכן קיבלו זכות זאת גם הנשים בארצות הברית. רוב ארצות אירופה העניקו זכות בחירה לנשים מיד לאחר מכן.

יצחק רבין

עם כניסתו לתפקיד ראש הממשלה, בשנת 1992 , ראה יצחק רבין כמטרה החשובה ביותר את השגתו של הסכם שלום עם הפלסטינים. החלטה זו העידה על תפנית בתפיסתו ובמחשבתו של רבין, שהיה איש צבא שנים רבות, וקידמה את תהליך השלום באזור. בספטמבר 1993 , נחתם הסכם עקרונות ראשון בין ישראל לפלסטינים, ובעקבותיו נחתם הסכם שלום עם ממלכת ירדן.

מדיניות השלום של רבין זכתה לתמיכה בקרב העם, אך גם עוררה ויכוחים והתנגדות. ברחבי המדינה התנהלו הפגנות נגדו, כרזות שנאה התפרסמו ואיומים על חייו נשמעו, אך הוא המשיך לפעול להשגת שלום. בארבעה בנובמבר 1995 , בסיומה של עצרת המונים שקראה "כן לשלום לא לאלימות", נרצח יצחק רבין. הרוצח, יגאל עמיר, לא הסכים עם - דרכו המדינית והפוליטית של יצחק רבין והחליט לרצחו.

הקבוצות יציגו את הדמות ואת מסקנותיהם ממאבקה.

סיכום פעילות

המורה יציג בפני התלמידים את הציטוטים שלהלן ויסביר אותם:

- **"דרכו אינה דרכי ודרכי אינה דרכו, אבל שנינו הולכים בעקבות הייעוד שלנו, ועל כן אני מכבד אותו."** (פאולו קאולו, מתוך "האלכימאי")
- **"רק דגים מתים שוחים עם הזרם."**
- **"אינני מסכים למילה מדבריך, אך אהיה מוכן להיהרג על זכותך לומר אותם."** (וולטר)

זמן אישי למחשבה ולאחריו אפשר לקיים דיון:

סכמו את הפעילות בעזרת אחד המשפטים.

1. **במה תרומתם של האנשים שעליהם למדנו לעולם שבו אנו חיים?**
2. **גם בכיתה שלנו יש מגוון של ילדים, השונים זה מזה בדעותיהם, בכישרונם, בטעמם ועוד. מדוע השונות חשובה?**
3. **מה אנחנו יכולים לעשות כדי לאפשר קיומה של שונות זו?**

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א לחינוך יסודי
המחלקה לחינוך לחיים בחברה

20 שנה אחרי...

מקום לכל הדעות

צוות כתיבה: **אורית צאירי**, ממונה על החינוך החברתי ערכי, אגף א' לחינוך יסודי
אירית בראל, מדריכה ארצית לחינוך חברתי ערכי, אגף א' לחינוך יסודי

בשנת הלימודים ה'תשע"ו, נציין עשרים שנים להירצחו של ראש הממשלה ושר הביטחון יצחק רבין ז"ל.
על-פי "חוק יום הזיכרון ליצחק רבין ה'תשנ"ז, 1997", מציינים את יום הזיכרון הממלכתי ליצחק רבין בי"ב בחשוון.
השנה יחול יום זה ביום ראשון, 25 באוקטובר, 2015.

יום הזיכרון ליצחק רבין מזמן דיון ברצח ובהשפעותיו על החברה הישראלית.
השיח החברתי-ערכי בבתי הספר יתמקד באתגר שבשמירה על שיח מכבד בעת מחלוקת, בחופש הביטוי ובגבולותיו ובבחינת סוגיות הקשורות לפלורליזם, לסובלנות, למנהיגות ולאחריות.
חשוב להתאים את תוכני השיח לגיל הלומדים, אגב בירור ערכים ומסרים חברתיים-ערכיים והרלוונטיות שלהם לחיי היומיום בכיתה, בבית הספר, בחברה ובמדינה.

המהלך שלהלן מיועד לחדרי מורים והוא מאפשר בחינה של הזיכרון האישי והקולקטיבי ביחס לרצח, עיבוד חוויות ורגשות ובחינת דילמות ערכיות לאחר התבוננות בכרזות.
הכרזות נכללות בערכה שפיתחו והפיקו מרכז רבין ומשרד החינוך. הערכה נשלחה לבתי הספר לקראת ציון עשרים שנים לרצח.
מטרת הכרזות היא לעורר שיח על אודות דיאלוג וגבולותיו, על אודות הדרכים להתמודדות עם מחלוקות ועל אודות הסכנות הטמונות בנקיטת אלימות.

לאחר ההתנסות בפעילות שהלן, הצוות החינוכי יגדיר את התכנים, הערכים, המסרים המרכזיים והכרזות שישולבו בלמידה ובהתנסות בכיתות, בהתאם לגיל הלומדים.

מהלך הפעילות במליאה

בחדר יוצגו ארבע הכרזות הנכללות בערכה. המשתתפים יסתובבו בחדר וישבו ליד כרזה המעוררת בהם רגש, מחשבה, שאלה בהתייחס לרצח. אפשר שכל משתתף יכתוב את הדברים בכרטיס אישי שיחולק למשתתפים.

בקבוצות

חברי הקבוצה ישתפו בסיבות לבחירה בכרזה: רגש, מחשבה, שאלה, דילמה, זיכרון שהכיתוב, הצבעים, האיורים עוררו בהם; מסר שהתחברו אליו; ערכים שחשובים להם וכד'.

נקודות לדיון בקבוצה:

1. **העלאת רגשות, מחשבות, זיכרונות אישיים הקשורים לרצח ולמשמעויותיו עבור הפרט ועבור החברה הישראלית.**
2. **ציון ערכים ומסרים מרכזיים הנדרשים מהחברה הישראלית לקידום סובלנות, שיח מכבד ומתן מקום לדעות שונות גם בנושאים העלולים לפלג את החברה.**

חברי הקבוצה יוסיפו לכרזה או ידגישו בה ערכים ומסרים שחשובים להם (אפשר להוסיף לכרזה צבע, תבליט, כיתוב, תמונה).

במליאה

כל קבוצה תציג את יצירתה, את המסר שביקשה להעביר ואת הערכים המרכזיים שציינה.

נקודות לדיון:

1. **מהי המשימה העיקרית העומדת בפני החברה הישראלית בהתייחס לרב-תרבותיות, לסובלנות ולנושאים שבמחלוקת?**
2. **כיצד נוכל, כאנשי חינוך, לסייע במשימה זו? כיצד סיוע זה יבוא לידי ביטוי בפעולות ההוראה והחינוך (בשעת חינוך, בתחומי הדעת, בהפסקות, באירועים עם הקהילה, בהקשר של ימים מיוחדים בלוח השנה, במסגרות לשיתוף בדעות - שיח ושיג, בימות דיון, מעגלי שיח, מפגשים בגובה העיניים וכו')?**

חומר למחשבה

1. **החליטו כיצד תציינו את יום הזיכרון העשרים בכיתות ובבית הספר וכיצד תקדמו את המסרים ואת הערכים שציינתם בשיחתכם.**
2. **בחרו בכרזות להצגה בכיתות השונות והכינו פעילות מלווה שתתמקד בערכים ובמסרים המרכזיים.**
3. **חישבו על שיתופי פעולה בין בעלי תפקידים שונים - מורה לאמנות, למחול, לספורט, יועצת בית הספר, רכז חברתי וכו' - במטרה לשלב את הערכים ואת המסרים בכלל הפעילות הבית ספרית, להדגיש אותם ולקשר אותם לתחומי דעת נוספים.**

ישראל

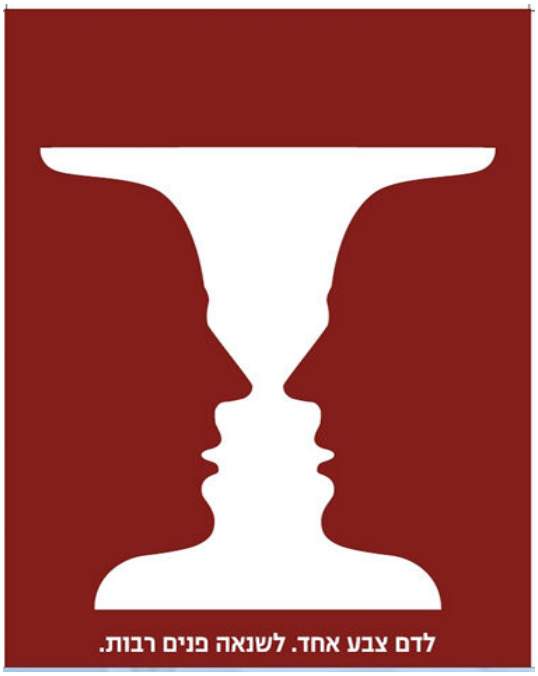
לדם צבע אחד. לשנאה פנים רבות.

לבחור בגשר ליצור את הגשר
20 שנה לרצח יצחק רבין

כן
חיים
להחזיק
ביחד
לא
חיים
להסכים

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א לחינוך יסודי
המחלקה לחינוך לחיים בחברה

20 שנה אחרי...

מקום לכל הדעות - לא לאלימות!

צוות כתיבה: **אורית צאירי**, ממונה על החינוך החברתי ערכי, אגף א' לחינוך יסודי
אירית בראל, מדריכה ארצית לחינוך חברתי ערכי, אגף א' לחינוך יסודי

בארבעה בנובמבר 1995, נרצח ראש הממשלה יצחק רבין בסיומה של עצרת המונים לתמיכה בהסכמי אוסלו, בכיכר מלכי ישראל בתל-אביב. ההמונים שהתכנסו באו לומר: "כן לשלום - לא לאלימות" ולהביע תמיכה בהסכמי אוסלו.

הסכמי אוסלו הם סדרה של הסכמים שנחתמו בין ישראל לבין אש"ף ב-1993. בהסכמים אלו הוחלט, בין היתר, שישראל תיסוג מיישובים שבהם שלטה ותעביר אותם לשליטת הרשות הפלסטינית. חלק מהציבור לא הסכים עם עמדת רבין והשמיע דעה נחרצת נגד ההסכמים. היו הפגנות סוערות והושמעו ביטויי הסתה כלפי יצחק רבין ודרכו.

עשרים שנים חלפו מאז. יצחק רבין האמין כי אפשר להגיע לשלום עם שכננו הערבים, הוא האמין בשיח, במשא ומתן וגם בוויתורים. אז, וגם היום, קיים מגוון דעות באשר לדרך הנכונה להשגת שלום.

הרצח המחיש את הסכנות האורבות לחברה הישראלית כחברה דמוקרטית רב-תרבותית. חשוב לתת מקום למגוון הדעות, הזרמים והתרבויות בחברה הישראלית ואין לנקוט באלימות בשום מצב.

האתגרים העומדים בפנינו כחברה

1. **א. לתת מקום לחופש ביטוי ולהגדיר את גבולותיו.**
2. **ב. להגדיר את הגבול שבין ביקורת ומחאה לגיטימיות לבין הסתה חברתית ופוליטית.**

פעילויות לצוותי החינוך ולכיתות ד'-ו'

פעילות א' - בעקבות התבוננות בכרזה

1. **תארו את שאתם רואים בה. מה אתם חשים וחושבים כשאתם מתבוננים בכרזה?**
2. **אילו מסרים מועברים באמצעותה?**
3. **האם הכרזה נראית לכם רלוונטית לימינו? הסבירו.**
4. **נסחו מסר מרכזי שהייתם רוצים להעביר ותכננו כיצד תפעלו להפצת מסר זה.**

פעילות ב' - בעקבות הצפייה בסרטון

זכותי להגיד

מבוסס על תכנית חינוכית לבתי ספר יסודיים, לחט"ב ולבתי ספר על-יסודיים / מרכז רבין

מטרות הפעילות

1. **התלמידים יבררו את אמות המידה להבחנה בין ביקורת לגיטימית ומחאה לבין הסתה.**
2. **התלמידים יעמדו על הסכנות האורבות לחברה בחציית הגבול שבין חופש ביטוי לגיטימי לבין ביטויי הסתה.**
3. **התלמידים יעמדו על האחריות האישית למניעת הסתה המוטלת על כל פרט.**

מערך הפעילות

צפייה באחד הסרטונים:

תסתכלו עליי (לא משתפים)

https://www.youtube.com/watch?v=NDjYEwNRwTY

להקשיב ללב (אפליה - עולה חדשה מצרפת)

https://www.youtube.com/watch?v=IoB8hxpV4rM

ואני רק רציתי לרקוד

https://www.youtube.com/watch?v=mSLJI6teab4

מסיבת ל"ג בעומר (ילדה ערבייה מצטרפת לכיתה)

https://www.youtube.com/watch?v=CvBSM2bDJKE

התלמידים יתבקשו לרשום לעצמם אגב הצפייה:

1. **מילים ומשפטים המביעים ביקורת ומחאה לגיטימית וראויה.**
2. **מילים שיש בהן פגיעה והסתה.**

לאחר הצפייה:
התלמידים יציגו את הדברים שכתבו.

דיון:

1. **באילו מצבים בחיי היומיום אתם נתקלים באמירות שיש בהן הסתה ופגיעה?**
2. **מה הסכנה הגלומה במצבים אלה?**
3. **מה באחריותו של כל אחד לעשות למניעת מצבים אלה?**

חומר רקע למורה

חופש הביטוי נתפס כערך יסוד בדמוקרטיה. משמעותו היא שלכל אדם באשר הוא אדם זכות להביע את דעתו, תהא אשר תהא, בכתב, בעל-פה או בכל דרך שיבחר. חופש הביטוי הוא אמצעי לקיום ההליך הדמוקרטי: החלפת דעות והבעת ביקורת על השלטון. בנוסף, הוא מאפשר להביע התנגדות בדרך מעודנת, מסייע בהגברת הסובלנות, ורבה חשיבותו להבטחת שמירה על זכויות האדם האחרות.
אולם, ראוי לזכור שאנו חיים בחברה שסועה ומתוחה. בחברה כזו, יש מקום לשקול את סוגיית חופש הביטוי מחשש לפגיעה בקבוצות שונות ובמגזרים שונים. לעתים ראוי להציב גבולות וסייגים לחופש הביטוי כדי לא לפגוע בזולת וכדי להגן על מרקמה העדין של החברה.
דמוקרטיה זכאית להגן על עצמה מפני הזוממים להחריבה. אין הכוונה בחברה דמוקרטית לחברה שבה מותר להגיד הכול, אלא לחברה המטילה הגבלות מנומקות. השיח הציבורי מתנהל בדפי העיתונים, על גלי האתר, בכינוסים, באסֵפות ובהפגנות.
יש לזכור: לא אחת, השיח כולל גילויי הסתה ביחס לקבוצות חברתיות ופוליטיות במדינת ישראל. כל צד נוטה לנקוט מדיניות של איפה ואיפה: הביטויים החריפים הנשמעים במחנהו שלו הם בעיניו חלק מחופש הביטוי, ואילו דבריו של היריב נתפסים כהתבטאויות הגובלות בהסתה.

לשון החוק

לדמוקרטיה דרכים משלה להתגונן מפני גורמים המנסים לערער את יציבותה. עליה להציב גבולות שימנעו ניצול של הליכים דמוקרטיים לקידום מטרות לא-דמוקרטיות, למשל: מפלגה שהמצע שלה כולל התנגדות לדמוקרטיה לא תוכל להיבחר לכנסת.
דרך ההתגוננות העיקרית של הדמוקרטיה היא חקיקת חוקים המגבילים את חופש הביטוי או האוסרים התבטאויות שונות, כגון:

1. **המרדה: קריאה להפרת חוקים העלולה להביא לידי פגיעה בשלטון ולהסתה נגד מוסדות השלטון;**
2. **הסתה לגזענות :רדיפה, השפלה, ביזוי, גילויי איבה, עוינות או אלימות כלפי ציבור או כלפי חלקים באוכלוסייה - בשל צבע עור או בשל השתייכות לגזע או למוצא לאומי-אתני;**
3. **עידוד אלימות.**

כחלק מחופש הביטוי, אפשר למתוח ביקורת על גורמים בעלי סמכות ולהביע מחאה ביחס לפעולותיהם. עם זאת, יש לעשות זאת רק באפיקים המותרים בחוק ובאמצעים לגיטימיים. למשל: מותר למחות נגד מדיניות שאנו מתנגדים לה, אך אסור לקרוא לפגיעה ביוזמיה ובמבצעיה.